

Ocena eksterijera

- Ocena izgleda i razvijenosti pojedinih delova tela ali i njihova skladna povezanost u celinu, odnosno opšta građa i konstitucija, u odnosu na rasni standard odnosno tip.
- Kod ocene eksterijera poželjno je izdvojeno ocenjivati prednji, srednji i zadnji deo tela, i njihovu povezanost u jedinstveni telesni sklop.
- Ocenjivanjem jedinstvenog telesnog sklopa stičemo uvid u harmoničnost (skladnost) građe.
- Npr. odgovarajuću dužinu trupa treba da prati optimalna širina i dubina.
- **Nekada je predstavljala gotovo jedini selekcijski postupak, a u današnje vreme je samo jedan od elemenata u selekciji, i kombinuje se sa drugim ocenama.**
- Pri oceni eksterijera, mora se uzeti u obzir standard rase, s obzirom na razlike koje postoje između rasa.
- Takođe, ukoliko su se vremenom i planski izdiferencirale promene kod određene rase, a koje nisu sadržane u standardu, one se moraju uzeti u obzir odnosno standard bi trebao biti usklađen.

Metode ocene eksterijera

- Procena eksterijera ili vizuelna ocena posmatranjem
- Egzaktna ocena ili ocena merenjem telesnih dimenzija

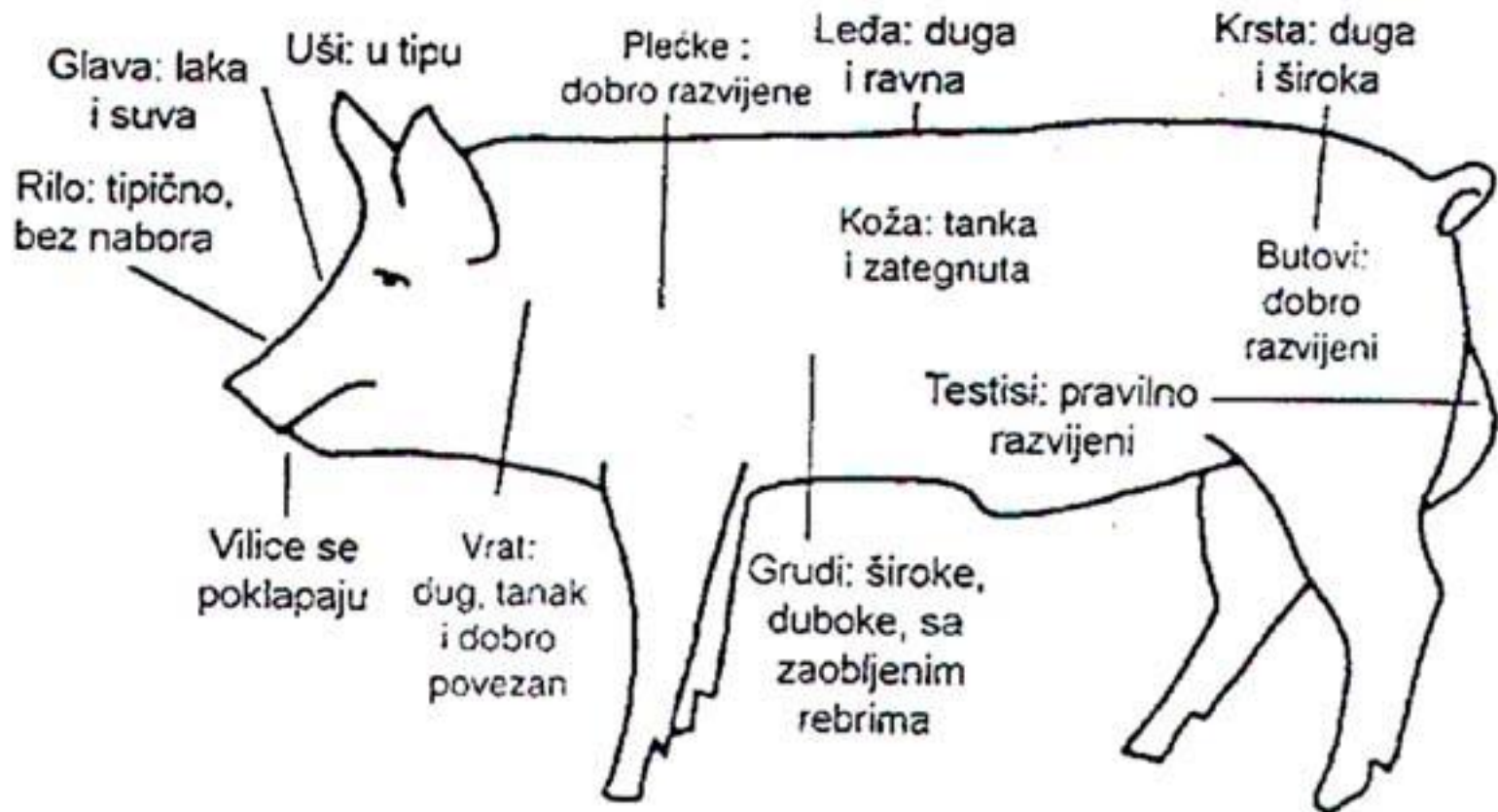
Vizuelna ocena eksterijera

- Ocena spoljašnjeg izgleda obavlja se posmatranjem grla u pokretu i u mirnom stavu, sa udaljenosti 5-8 metara.
- Životinja treba da bude na ravnoj podlozi, koja nije ni suviše tvrda, a ni meka, jer će tada zauzimati prirodan stav tj. biti pravilno oslonjena na sve četiri noge.
- Postoje preporuke da se u slučaju ocene većeg broja grla približnog uzrasta, grla ocenjuju prvo u grupi, gde će se lakše uočiti veći nedostaci kod pojedinih grla.
- Posle grupnog ocenjivanja, sprovodi se individualna procena svakog grla.
- Strogost kriterijuma zavisi pre svega od namene grla, pa su najstroži kriterijumi za grla namenjena nukleusima, manje strogi za reproduktivne i najmanje strogi za proizvodne zapate.

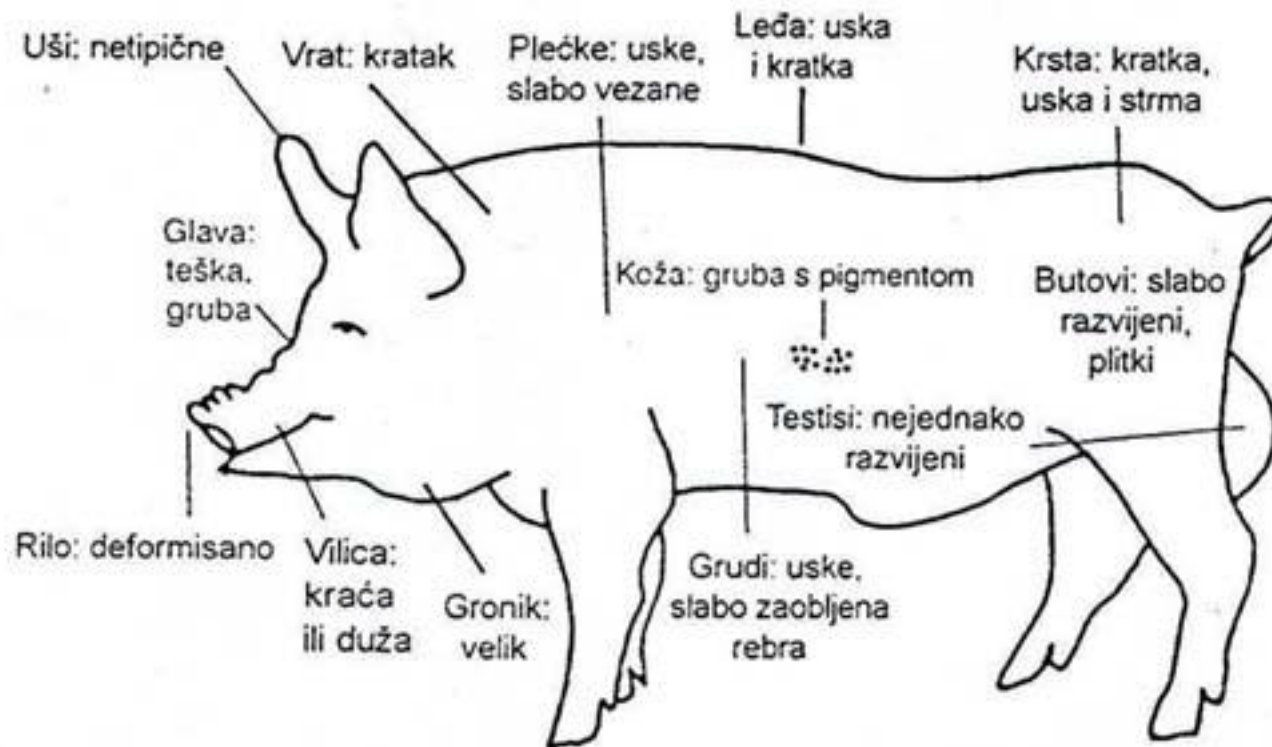
Poželjan eksterijer

- **Da bi se eksterijer ocenio uspešno, neophodno je poznavanje tzv. idealnog tipa životinje.**
- To je preduslov kako bi mogle da se uoče eksterijerne mane i nedostaci.

Idealna svinja

Eksterijerno loša svinja

Nepoželjan eksterijer

- **Odstupanje od idealnog izgleda rase ili tipa.**
- Slabo izražene sekundarne polne karakteristike.
- Nepravilno razvijene polne organe.
- Nepravilno građen mamarni kompleks (npr. manji broj parova sisa od minimalno prihvatljivog za rasu, pojava slepih, uvrnutih, kraterastih sisa itd.).
- Vidljivi nedostaci na ekstremitetima (npr. nepravilni stavovi nogu, razmaknuti i nejednaki papci, meke kičice, strme kičice, itd.).

Elementi vizuelne ocene eksterijera

- Koža.
- Finoća dlake.
- Glava.
- Vrat.
- Lopatice.
- Greben.
- Grudi.
- Leđa.
- Slabine.
- Trbuh.
- Mamarni kompleks.
- Sapi.
- Butovi.
- Rep.
- Ekstremiteti.
- Primarne i sekundarne polne karakteristike.

Koža

- Koža predstavlja ogledalo zdravlja.
- Promene kao što je npr. perutanje ili prisustvo lezija, mogu biti indikator potencijalnih zdravstvenih poremećaja.
- Kod plemenitih rasa, **koža** treba da je srednje debljine, glatka, elastična i **ne sme biti naborana**.
- **Samo kod nekih rasa se naboranost kože ocenjuje kao normalno svojstvo eksterijera, a ne kao mana.**

- Pilikom ocene, treba uzeti u obzir da je debljina kože različita, u zavisnosti od delova tela.
- Najdeblja je na gornjem delu vrata i grebena, na šunkama i bokovima.
- Debljina kože se zato procenjuje na ušnoj školjci.
- Što je uvo providnije, koža je tanja.
- Pri oceni treba uzeti u obzir pol, uzrast i rasnu pripadnost grla.
- Koža je deblja kod muških jedinki, starijih grla, kao i kod primitivnih i prelaznih rasa.
- U postupku ocenek ože bitno je uzeti u obzie i njenu pigmentiranost.
- U zavisnosti od rase može biti poželjna osobina ili nedostatak.

Finoća dlake

- Koža treba da je ravnomerno obrasla dlakom, u skladu sa rasnim standardom.
- Dlaka treba da bude glatka i sjajna.
- Kod većine rasa normalno je dlaka polegal uz telo, dok je kod nekih kovrdžavost normalna.
- Kod ocene finoće i gustine dlake, moraju se uzeti u obzir i rasne i polne karakteristike.
- **Dlaka plemenitih mesnatih rasa svinja je finija i ređa nego kod prelaznih i primitivnih rasa.**
- Kod muških grla, na pojedinim delovima tela, naročito u predelu vrata, grebena i lopatica, dlaka je gušća, pto predstavlja sekundarnu polnu karakteristiku.

- Muška grla imaju u predelu vrata, grebena i lopatica gušću dlaku što je sekundarna polna karakteristika.
- Odgajivački uslovi, naročito ishrana, nega i zdravstvena zaštita mogu imati uticaja na svojstva dlake.
- Kada se svinje drže više na ispustima, dlaka postaju gušća.
- Promene kao što su lokalno opala dlaka na nekim delovima tela, ili nakostrešenost, ukazuju na neki zdravstveni problem.
- Boja dlake predstavlja rasnu karakteristiku, što je obuhvaćeno standardom rase.

Glava

- Prilikom procene mora se voditi računa o tome da određeni izgled glave nije nužno konstitucijski nedostatak, nego može da bude i funkcija uzrasta i pola životinje.
- **Profil glave** je funkcija oštine ugla između nosne i čeone kosti, i u velikoj meri zavisi od rase. **Kod plemenitih rasa svinja treba da bude ravan ili blago ugnut.**
- **Čelo kod plemenitih mesnatih rasa svinja treba da bude šire, dok kod pelaznih i primitivnih može da bude i uže.** Međutim, ne treba zaboraviti da je širina čela u značajnoj meri i funkcija intenziteta ishrane u periodu porasta.
- **Vilice po dužini treba da budu ujednačeno razvijene. Naročito je nepoželjna tzv. mops vilica, kada je mandbula duža od maksile.**
- Glava plemenitih rasa svinja treba da bude srednje dužine i širine.

- Razvijenost glave u odnosu na trup treba da bude proporcionalna tj. harmonična. Nepoželjna je glomazna ili previše mala glava.
- Rilo je važan deo na glavi kod svinja, a kod plemenitih rasa treba da je snažno, kratko, nenaborano, pravo i lako pokretno. Iskrivljenost nosne kosti je posledica atrofičnog rinitisa koji je naslednog karaktera, pa se grla sa uočenom promenom obavezno trebaju isključiti iz priploda.
- Oči treba da su sjajne i živahne, bez vidljivih promena na sluznicama. Svaka promena može ukazivati na zdravstveni poremećaj. Bolesne životinje imaju mutne i upaljene oči.
- **Položaj i veličina ušiju predstavljaju rasnu karakteristiku.** Uši u zavisnosti od rase mogu biti po položaju klopave, poluklopave, uspravne, poluuspravne, unapred oborene, i po veličini male, srednje i velike.
- Spoj sa vratom treba da bude skladan.

Vrat

- Poželjno je da bude srednje dužine i debljine, dobro prekriven muskulaturom, kod plemenitih rasa svinja.
- Vrat oskudne muskulature, često se naziva daskast, a pretežno zamašćen slaninast.
- Preterano dugačak i tanak ili kratak i debeo vrat kod mesnatih genotipova se smatraju manom.
- Pri proceni vrata treba uzeti u obzir pol, rasu i kondiciju životinje.
- **Prisustvo izraženog gronika (deo ispod vrata) koji je najvećim delom masno tkivo, kod plemenitih rasa nije poželjno, jer predstavlja pokazatelj sklonosti grla ka prekomernoj akumulaciji masnog tkiva.**

Lopatice

- Lopatice treba da čvrsto naležu na trup (bez udubljenja iza lopatica), da su dobro obložene muskulaturom, duge, široke, ravne, koso položene i oble.
- Lopatice treba da budu duge, široke i koso postavljene.
- Kao eksterijerni nedostatak smatraju se uzane i kratke lopatice, ili nedovoljno povezane s trupom.
- Lopatice treba čvrsto da naležu na trup i da su dobro pokrivene muskulaturom.
- **Loša povezanost lopatica sa trupom se manifestuje udubljenjem iz njih.**
- **Takve lopatice se nazivaju odvaljene, a takva grlo potpasana.**
- **To je konstitucijska mana, svojstvena rasama koje imaju slabije razvijen prednji deo trupa od zadnjeg (švedski i danski landras).**
- Retkost je kod rasa koje imaju plećke, obilno prekrivene muskulaturom (belgijski landras, pietren, veliki jorkšir).
- Naravno ovo ne mora nužno biti konstitucijski nedostatak, nego može i da bude posledica oskudne ishrane.

Greben

- Osnovu za procenu čine nekoliko leđnih pršljena, lopatična hrskavica i mišići među njima.
- **Ne sme biti loše spojen sa lopaticama, kada postoji udubljenje između njih, a takav greben se naziva rascepljen.**
- Previše uzak ili širok greben smatraju se eksterijernom manom, ali ne nužno.
- To može biti i loše ishrane ili bolesti u periodu porasta.
- Nije poželjno da greben bude previše visok ili nizak.
- **Greben treba da je u ravni sa leđnom linijom, i da se ne vidi nikakav prelaz ka zadnjem delu tela i lateralno ka lopaticama.**

Grudi

- Procena grudi je od značaj jer daje uvid u kapacitet grudnog koša, što je od ogromnog značaja zbog srca i organa za disanje koji se tu nalaze.
- Taj kapacitet je funkcija širine i dubine grudi.
- **Širina grudi zavisi od oblika rebara.**
- Grudi su uže ako su rebra ravna, a šire ako su rebra zaobljena.
- **Ekstremni eksterijerni nedostaci su potpuno ravna rebra ili preterano izvijena, kada grudi poprimaju pljosnat (daskast) ili cilindričan (buretast) izgled.**
- I pri proceni grudi treba uzeti u obzir rasnu pripadnost.

- Duboke i široke grudi sa zaobljenim rebrima su karakteristične za ranostasne plemenite rase.
- Uske i plitke grudi sa ravnim rebrima su karakteristika kasnostanih rasa.
- Pri proceni grudi, treba uzeti u obzir i uzrast.
- U toku razvoja podmladka svinja dubina grudi razvija se nešto sporije nego visina i širina grla.
- Zato su grudi mladih životinja, koje su još uvek u fazi porasta i razvoja, uglavnom nedovoljno duboke.
- Pojava uskih i plitkih grudi može biti znak zaostajanja u porastu, uzrokovanih lošom ishranom ili bolešću.
- Grudi ne treba da budu previše kratke ili previše dugačke, već u skladu sa rasnim standardom.

Leđa

- **Leđima se smatra deo tela između grebena i sapi.**
- Dorzalna pozicija njihovog preseka i sagitalne ravne (zamišljena ravan koja se vertikalno proteže kroz kičmeni stub) naziva se leđna linija.
- U oceni eksterijera leđa od najvećeg značaja su dužina i širina leđa, kao i oblik leđne linije.
- Dužina i širina leđa je značajna jer od toga zavisi i razvijenost dugog leđnog mišića.
- Leđna linija treba da bude pravilna, tj. da prelazak u slabinski deo ne bude preterano uočljiv.
- **Leđna linija treba da bude ravna, kod većine plemenitih rasa.**

- **Ukoliko je niža od visine grebena i krsta leđna linija je ulegnuta ili ugnuta.**
- Ukoliko je ugnutost nasleđena predstavlja značajan konstitucijski nedostatak, ali ne ukoliko je stečena.
- Može biti posledica brojnih suprasnosti krmača, a kod mladih grla ukazuje na slabiju razvijenost kičme, ligamenata i mišića.
- **Ekstremno izvvijena leđna linija, koja je značajno viša od grebena i krsta, naziva se šaranasta, i smatra se manom.**
- Međutim, manja izvijenost leđne linije, kod rasa sa izraženim širinama srednjeg dela trupa, kao što su durok ili veliki jorkšir, ne smatra se manom nego rasnom karakteristikom.

Slabine

- Osnovu za procenu slabinskog dela čini 7 slabinskih pršljena, a ovaj deo odlikuju najkvalitetnije partije mesa.
- Poželjno je slabine budu prave, dugačke i široke, dobro prekrivene muskulaturom.
- Širina slabina zavisi od dužine poprečnih nastavaka slabinskih pršljena i poželjno je da njihova dužina bude što veća.
- Loši uslovi držanja mogu se negativno odraziti na razvijenost slabinskog dela.
- **Dobro razvijen slabinski deo karakteristika je mesnatih rasa.**

Trbuh

- Topografsko-anatomski, trbuh se nalazi između grudne duplje i prepona.
- Na oblik trbuha utiču uzrast grla i ishrana.
- **Trbuh može biti opušten, ili usukan (uvučen).**
- **Trbuh treba da je pravilno građen, i kod mladih grla ravan sa leđnom linijom.**
- Ishrana voluminoznom hranom može uticati na pojavu opuštenijeg trbuha, a kao stečena osobina javiće se kod krmača posle više prašenja.

Mamarni kompleks

- Na donjem delu trbuha, između prednjih i zadnjih nogu, nalazi se normalno 10-18 pravilno raspoređenih sisa.
- **Koliki je minimalan broj sisa koji će se tolerisati, to zavisi od standarda za rasu.**
- Prema nekim odgajivačkim programima, minimalan broj za mesnate, plodne rase je 14, a za izrazito mesnate rase 12 normalno razvijenih sisa, bez vidljivih funkcionalnih nedostataka.
- **U našoj zemlji 12 sisa.**
- Pošto od broja sisa i njihovog pravilnog funkcionisanja zavisi mlečnost krmača, to u ogromnoj meri utiče i na porast prasadi, gubitke tokom laktacije i produkciju mesa, zbog čega se proceni mamarnog kompleksa mora pokloniti velika pažnja.
- Sise bi trebalo da su podjednako razvijene bez vidljivih funkcionalnih nedostataka.
- Pojava neparnog broja ili nefunkcionalnih sisa uz optimalan broj funkcionalnih (npr. minimum 14), kod priplodnih grla namenjenih proizvodnom zapatu ne mora biti razlog za isključenje grla.

- Iako je koeficijent naslednosti za broj sisa nizak ($h^2 = 0,1-0,2$) u pozitivnoj je korelaciji sa dužinom materičnih rogova, tj. sa plodnošću svinja.
- Ima više mogućih nedostataka mamarnog kompleksa.
- Na prvom mestu to su pasise, male i sitnije sise, koje nisu funkcionalne.
- Potom, moguće su uvrnute sise, koje ne luče mlek ili ga luče u maloj količini.
- Nepoželjne su i kraterske sis iz kojih mleko curi samo.
- Od značaja je i povezanost sa sisnim kanalom.
- Ukoliko se sise potegnu na dole, pa ako se lako odvajaju od trbušnog zida znači da nisu povezane sa sisnima kanalima.

Sapi

- Osteološku osnovu sapima čine karlica, krsna kost i nekoliko prvih repnih pršljena.
- Razvijenost sapi jedan je od faktora od kojih u najvećoj meri zavisi randman pri klanju svinja.
- Poželjno je da sapi budu što duže, šire i horizontalne, jer takav oblik sapi obezbeđuju najpoželjniji oblik šunke (najviše mesa), a kod krmača obezbeđuje normalno i lako prašenje.
- **Nepravilni oblici sapi su nagnute, oborene, strme, šiljaste, oble i rascepljene.**
- Pojava oborenih, uskih, strmih, krovastih sapi smatra se kod plemenitih rasa nedostatkom, ali mogu biti i znak kasnijeg stasavanja, slabe ishrane ili zaostajanja u porastu.

Rep

- Osnovu za procenu čine 20-23 repna pršljena.
- Rep može biti debeo, tanak, grub, dugačak, kratak, visoko ili nisko nasađen.
- Poželjno je da rep bude normalnog oblika, pravilno nasađen, srednje dug i širok, prekriven čekinjom i spiralno uvijen.
- Eksterijernom manom se smatra visoko ili nisko nasađen rep, što se vezuje sa manjom veličinom buta.
- Nepravilan izgled repa može da bude indikacija zdravstvenih poremećaja. Bolesne životinje imaju opušten rep.

Butovi

- Poželjno je da butovi budu puni, široki, dugi, zaobljeni, duboki i pravilno formirani, odnosno da se mišići spuštaju što niže ka skočnom zglobu.
- Kakav će biti oblik i veličina buta, to zavisi od širine, dužine i položaja karlice, ali i korena repa koji ne sme biti ni suviše nisko ni suviše visoko nasađen.
- Široka i duža karlica, više-manje horizontalnog pravca sa normalno nasađenim korenom repa, omogućava obrazovanje duboke, široke i dugačke šunke.
- Selekcija u pravcu povećanja veličine buta je uspešna s obzirom na visoku naslednost ($h^2=0,5-0,6$). Postoji visoka korelacija između količine mesa u butovima i ostalim delovima trupa (r_F i $r_G = 0,7-0,8$).

Procena ekstremiteta

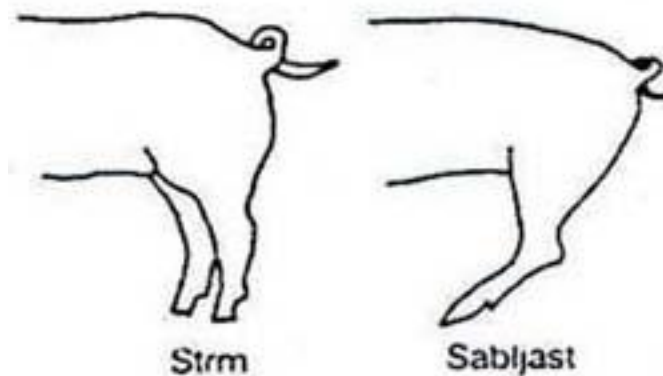
- Procena se obavlja u hodu i mirnom stavu grla, na ravnoj i ne previše tvrdoj podlozi.
- Procena ekstremiteta se obavlja sa prednje i zadnje strane i sa boka.
- Obuhvata procenu visine i stavova nogu, i ocenu kičica i papaka.
- Današnje visokoproduktivne rase često ispoljavaju problem sa ekstremitetima, za razliku od primitivnih rasa kod kojih su problemi sa ekstremitetima vrlo retki.
- Problemi sa ekstremitetima mogu biti i posledica tehnoloških nedostataka (loša ishrana, loš pod u boksevima) što je naročito vezano za intenzivni, zatvoreni sistem držanja

Visina nogu

- Pri proceni ekstremiteta treba uzeti u obzir uzrast grla, s obzirom da je poznato da cevaste kosti brže završavaju porast, pa se stiče utisak kod mladih grla da su previše "visoka" na nogama.
- Zbog toga se procena radi u zrelijem uzrastu, kada su noge srednje visoke i jake, sa dobro razvijenim zglobovima.

Stavovi nogu

- Kada se posmatra sa boka, poželjno je da su prednje noge tako postavljene da se zamišljena osa vertikalno spušta sa gornje trećine lopatice do podloge na kojoj životinja stoji, iza papaka.
- Posmatrano sa strane, zadnje noge su pravilno postavljene ukoliko se zamišljena osa vertikalno spušta sa sednjačkih kvrga na skočne zglobove.
- To zavisi pre svega od oštrote ugla koji zatvaraju cevanice i skočni zglob.
- **Previše oštar ugao dovodi do savijenog ili sabljastog stava, a previše tup do strmog ili stoličastog stava.**

- Ukoliko su noge podvučene pod telo javlja se podvučen i obrnuto, izbačeni stav zadnjih nogu.
- Poželjno je da, kada se posmatra sa prednje i zadnje strane, noge budu paralelno postavljene.
- **Ukoliko su zadnje noge previše približene u skočnim zglobovima javlja se kravlji ili "X" stav zadnjih nogu, a suprotno tome je bačvast ili "O" stav.**
- **Ako su noge previše približene u gornjem delu, a udaljene u predelu papaka, onda je to razmaknut stav.**

"X" stav

"O" stav

Razmaknut

Kičice

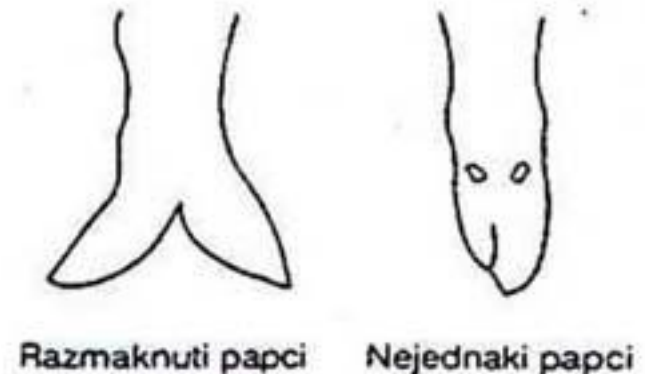
- Ugao između kičične kosti i cevanice određuje stav donjih delova nogu.
- Previše oštar ugao određuje nedostatak poznat kao meke kičice.
- Nasuprot tome, mana koja se javlja u slučaju previše tupog ugla su strme kičice.
- Ponekad su mekane kičice posledica velike telesne mase grla i treba ih razlikovati od naslednih mekih kičica.

Meke kičice

Papci

- Papci na nogama bi trebalo da budu dobro razvijeni, čvrsti i pravilno postavljeni.
- Normalno se svinje oslanjaju samo na prednje papke.
- Moraju biti normalno građeni i zdravi.
- Naročito su za nerastove važni zadnji papci, koji su im glavni oslonac prilikom skoka.
- **Nepoželjnim se kod papka smatraju razmaknuti, nejednaki ili slabo vezani papci.**

Primarne i sekundarne polne karakteristike

- Moraju biti jasno izražene.
- Polni organi, kako muških, tako i ženskih grla, moraju biti normalno razvijeni i funkcionalni, bez vidljivih nedostataka.
- Poželjno je da testisi budu podjednaki, spušteni u skrotumu, a mamarni kompleks plotkinja normalno i funkcionalno razvijen, bez vidljivih nefunkcionalnih sisa.
- Grla sa pojavom kriptorhizma, hermafroditizma ili hernija treba isključivati iz priploda.
- Nekada se neki telesni nedostaci ne mogu tokom ocene uočiti odnosno ispolje se kasnije.
- Npr. erektilna disfunkcija kod nerasta se ne može uočiti na kraju performans testa, kada se radi ocena, već kada nerast krene sa skokovima.

Pitanja za proveru znanja

1. Koji je osnovni značaj ocene eksterijera svinja ?
2. U čemu je razlika između procene i ocene eksterijera ?
3. Kako se najkraće definiše nepoželjan eksterijer ?
4. Da li naboranost kože svinja eksterijerna mana ili ne ?
5. Po čemu se razlikuju dlaka primitivnih i plemenitih rasa svinja ?
6. Kako treba da izgleda profil glave i širina čela kod plemenitih rasa svinja ?
7. Koja bela plemenita rasa svinja ima klopave a koja uspravne uši ?
8. Kada za svinju kažemo da je potpasana ?
9. Koje su eksterijerne mane grebena svinja posmatrano odozgo i sa strane ?
10. Od čega zavisi širina grudi svinja ?
11. Koje su eksterijerne mane kada je u pitaju leđna linija ?
12. Koje su eksterijerne mane kada je u pitaju trbuh ?
13. Koliko je minimalan broj sisa prema našem odgajivačkom programu ?
14. Kako se zovu nepravilni oblici sapi posmatrano sa strane i od pozadi ?
15. Koji su nepravilni stavovi nogu posmatrano sa strane i od pozadi ?
16. Koji su nepravilni oblici kičica ?
17. Koje su eksterijerne mane papaka ?